

Martin Tijdgat wil ruimte voor bomen

**Boombeheerder wil stadsboom met kleur én geur en genoeg parkeer-
ruimte om 80 jaar gezond te leven**

Martin Tijdgat, boombeheerder (53) bij de gemeente Wijdmeren, komt uit een succesvolle Boskoop-generatie: in de jaren dat hij daar door de schooltuin struinde, liepen daar bijvoorbeeld ook Peter Derksen (directeur Nationale Boomfeestdag), Huib Sneep (oprichter BSI Bomenservice), Ton Aker (parkmanager De Keukenhof), Sjaak van der Vlies en Frans Bouwman (directeuren Cyber-adviseurs) en Winy Maas (ontwerper van o.a. het GaLaBau-gebouw in Duitsland) rond. Tijdgat drukt op geheel eigen wijze een stevig stempel op de bomenwereld: hij geeft Wijdmeren 'parkeervakken' (grote plantvakken) voor een breed sortiment.

Auteur: Karlijn Raats

Met zijn passie voor natuur door een jeugd vol weekeinden op een recreatielandgoed aan de Bergsche Achterplas langs de Rotte in Rotterdam, voelt Tijdgat een klik met iedereen die dezelfde passie voor de natuur heeft. “Ik ken herken de passie van deelnemers aan natuurreizen. Het was bijvoorbeeld fantastisch toen ik veelvuldig boomklimkampioenen Wolter Kok en Jelte

Budding tijdens een reis in Polen een boom in Bielawieza zag klimmen en daarin een nestje zag maken waar ze 's nachts op 25 meter hoogte in bleven slapen. Verder praat ik graag met boomkwekers en boomspecialisten in de ISA-KPB of Dendrologische Vereniging.” Kwaliteit selecteert zich niet vanzelf uit, zo is Tijdgat van mening, daar moet je *zelf* voor zor-

gen. Dat geldt niet alleen voor het selecteren van bomen op kwaliteit, maar ook om jouw kwaliteit als groenbeheerder uit jezelf te halen. “Liefde voor groen zit in je genen, maar je moet wel zelf aan de weg blijven timmeren als boombeheerder. Door vakgenoten te ontmoeten blijf je leren.”

Werkervaring

Tijdgat schetst kort zijn werkervaring. “Toen ik begin jaren '80 van Boskoop afkwam, heerste er een geweldige werkloosheid. Bij Grontmij werd vierhonderd man op straat gezet en bij de toenmalige Heidemij maar liefst achthonderd man. Klasgenoten werden na hun studie pomphouder of fietsenmaker om maar te kunnen werken. Ik heb op onregelmatige projectbasis voor heel veel verschillende gemeentes in de Randstad als groenbeheerder gewerkt en deed ernaast vrijwilligerswerk bij het IVN in de Natuur- en milieueducatie. “Dat laatste doe ik nog steeds, het leerde me gericht waarnemen en doorgeven van enthousiasme voor de natuur.” In augustus 2002 trad Tijdgat aan bij het zojuist uit meerdere gemeenten samengestelde 'Wijdemeren'. Op dat moment stond er over de bomen nog bijna niets actueels op papier en de informatie uit de verschillende gemeentes was nog niet overgezet naar één systeem. Aan Tijdgat de taak om zich te oriënteren op groengebied en het bomenbestand opnieuw te inventariseren en digitaliseren. Dat was geen sinecure, aangezien er particuliere tuinen en landgoederen en eigendommen van Natuurmonumenten door de openbare ruimte verspreid liggen. Tijdgat moest uitzoeken wie eigenaar van welke boom was, en dat betrof met name bomen in de wegbermen. Dat is nu zo'n acht jaar later redelijk goed gelukt. Binnenkort komt er een geautomatiseerd integraal beheersysteem voor de openbare ruimte (IBOR) met de mogelijkheid tot het bijhouden van VTA-gegevens van de in totaal zo'n elfduizend gemeentebomen. “Dit systeem is onontbeerlijk geworden, want als boombeheerder moet je niet alleen goede bestekken kunnen maken, maar ook inbreng kunnen leveren in planontwikkeling voor woningbouw of RO-trajecten; beheerbewust ontwerpen is de toekomst. Met zo'n beheersysteem kun je ook redelijk goed vooruit calculeren, waardoor je niet aan de goden overgeleverd bent”, zo vindt Tijdgat. Want, zo legt hij verder uit, “Wijdemeren heeft steeds minder mensen in de buitendienst, de cluster Wijkbeheer en handelen alleen nog klachten en meldingen van bewoners af met betrekking tot de openbare ruimte. VTA-controles, ander boomverzorgend werk en bermen

Waarom zouden we exoten niet mogen gebruiken in het stedelijk openbaar groen?

maaien, plantsoenen bijhouden en heggen knippen wordt steeds meer uitbesteed aan een aannemende partijen. Via het IBOR wordt het ook mogelijk beschermend beleid te maken voor (ook particuliere) monumentale bomen. Onze meest bijzondere bomen zoals de twee ruim 150 jaar oude pruimen Myrobalaan-A en de ongeveer even oude zevenarmige tamme kastanje in landgoedrestant 'Bosje van Sprenger' verdienen die betere bescherming."

Ten dienste van de burger

Echte groenverzorging, zoals in zijn tijd als plantsoenenbeheerder, is er voor Tijdgat dus niet meer bij. Waarin kan hij zijn passie voor groen nu dan nog kwijt? "Voordat ik naar de Boskoopse opleiding Tuin- & Landschapsinrichting ging, had ik de droom om bij de provincie of rijkswaterstaat het landschap mee te gaan helpen inrichten, en met name om de blik van de automobilist of fietser langs de wegen te leiden en zijn rijervaring positief te beïnvloeden door het groene en natuurlijke landschapsonwerp langs de weg. Maar dit kwam er helaas niet van. Maar ik heb nog een andere passie: de woon- en leefvoorzieningen verbeteren voor burgers." Tijdgat komt over als een actief sociaal-politiek persoon, wellicht was hij er eentje die in de jaren '70-'80 tijdens de krakersrellen voor het oprukkende MECordon ging liggen? Het blijkt inderdaad dat hij in die tijd gedemonstreerd heeft, maar met name tegen de kruisraketten. Op de vraag of hij politiek actief is, antwoordt hij dan ook dat hij juist actief is, antwoordt hij dan ook dat hij juist mee heeft geholpen een nieuwe lokale politieke partij op te bouwen, zij het een centrumlinkse en geen roodgekleurde partij betreft. Maar bovenal is hij blij met zijn functie als beheerder van de Openbare Ruimte. "De behoefte om mezelf nuttig te maken voor de burger kan ik uitermate goed vervullen in deze functie: ik schep een zo kwalitatief en mooi mogelijke groenomgeving voor ze."

Grondslag

Dat is nog niet zo gemakkelijk in Wijdmeren. De gemeente naast Hilversum heeft een voedselarme ondergrond, zuur oppervlakte- en grondwater en een sterk wisselende grondwaterstand die zeer hoog kan oplopen. Tijdgat specificeert: "Wij lig-

Tijdgat plant bijna geen bomen meer aan in de stoep (links), maar reserveert 'parkeerplaatsen', dat wil zeggen flinke plantgaten (rechts). Die bekleedt hij doorgaans met mooie onderbeplanting. Bij het maken van zijn sortimentskeuze houdt Tijdgat niet alleen rekening met seizoenskleuren, maar ook met geuren. "Ik koop geen rozen die niet ruiken", aldus de boombeheerder.

gen op het uiteinde van de Utrechtse Heuvelrug, die bestaat uit schraal zand. Dit schrale zand is voedingsarm, houdt geen water vast en heeft bovendien last van zuur kwelwater dat erin sijpelt. Deze laag zand loopt over in een veenlaag. De humuszuren in dit veen zorgen voor verzuring van het regenwater. Een normale zuurgraad is 6,5 tot 7. Hier in de bodem bedraagt de zuurgraad soms 4 tot 4,5. Daar kan bijna geen boom in groeien. Aan de kant van de Vecht zijn er kleilaagjes in het veen, maar is er weinig gasuitwisseling in de bodem. Het moge duidelijk zijn: geen van deze omstandigheden zijn goed voor bomen." Toch is er een uitzondering op deze regel: de iep. Die plant Tijdgat dan ook in grote variatie aan.

"We hebben hier vrijwel geen last van iepziekte. De grote iepenspintkever komt hier niet voor, wel de kleine en de kleinste (Scotylus pygmeus). Bij mijn aanstelling verbaasde het me dan ook toen ik zag dat er 1200 essen in het bomenbestand zag, en maar 50 iepen! Die ben ik toen gaan aanplanten." Welke iepen heeft Tijdgat staan? Hij somt op: "Er stonden 40 Commelins, wat Vegeta's, Groeneveld's, Dodoens en onbekende volwassen zaailingen. Bijgeplant zijn: Clusius, Columella, New Horizon, Rebona, minor 'Schuurhoek', Lutèce -Nanguen-, Homestead, hollandica 'Pioneer', Cathedral, Sapporo Autumn Gold, glabra 'Cornuta' (duiveltjesiep), pumila

'Den Haag', hollandica 'Cloud Corky' –als eerste in Nederland-, glabra 'Lutescens' (gele iep) en U. laevis (Fladderiep). In totaal hebben we nu vierhonderd iepen, waarbij één laan met 100 iepen in 10 soorten. We zijn erachter gekomen dat de Sapporo Autumn Gold moeilijk tegen windvlagen kan. Bij draaiwinden breken met name de kransen van drie takken snel af. De Cathedral en hollandica 'Pioneer' zijn als laanboom minder geschikt door de woeste takkengroei. Wel zijn deze drie mooie parkbomen. Het best bevat de resista-kloon 'Rebona' uit het Amerikaanse onderzoek naar iepziektebestendige iepen."

Op plaatsen waar bomen eigenlijk niet kunnen groeien, zetten we niets terug

Kwaliteitseisen en sortimentskeuze

In sortimentskeuze gaat de boombeheerder, die zelf een boom van een man is, niet over één nacht ijs. "Als je ergens een boom wilt planten, moet je eerst onderzoeken of de plantomgeving dezelfde grondslag heeft als de natuurlijke habitat van de boom die je wilt aanplanten. Voor Wijdmeren zijn dat bomen uit voor overstrooming gevoelige riviervlakten. Zo heb ik uitgezocht waar we welke iepen, eiken, amberbomen e.d. goed kunnen planten. Maar ook andere soorten

kunnen goed tegen een wisselende grondwaterstand, zoals Nyssa, Taxodiums en Phellodendron. In een veengebied zet je bijvoorbeeld geen kwetsbare fruitbomen, of nog erger, dakplatanen. Aanplant van paardenkastanjes in natte venige bodems is vragen om problemen, dat is hier wel gebleken. Alleen op droge minerale bodems doen ze het hier goed. Anderen vallen weg met kastanjebloederziekte en secundaire witschimmels die in de bastscheuren van gesteltakken komen." Hetzelfde geldt voor linden: luisgevoelige hollandse linden (*T. europaea*) worden vermeden. *Americana*-, *cordata*-, *henryana*- (geurt het best!) en *tomentosa*-cv's worden ingezet. Zo worden op markante punten in Wijdmeren zilverlinden gezet van de cv's Brabant, Szeleste en Varsaviensis." Een boom moet niet alleen geschikt zijn volgens Tijdgat, maar ook genetisch kunnen garanderen dat hij tenminste tachtig jaar meekan. "Anders heeft een goede grondslag en groeiplaatsinrichting ook geen enkele zin. Ik ga het liefste zelf naar de kwekers. Daar laat ik me graag persoonlijk voorlichten op de kwekerij. Ik overleg met hen over de groeiomstandigheden voor bomen bij onze gemeente en vraag hun advies. Van dat overleg leer je gigantisch veel. Soms vind je er toppers die ik vaak direct kan reserveren en uitmerken met ons aankooplabel. Ik zoek altijd naar bomen en planten die de seizoenen tonen in kleur, maar ook in geur. Geur wordt onderschat, dat zie je in de catalogi, waarin vaak alleen de seizoenskleuren of bloemkleuren staan vermeld. De Katsuraboom (Hartjesboom, red.) geeft bijvoorbeeld een prachtige karamellucht af wanneer je door zijn afgevallen blad loopt. Ik koop ook geen moderne struikroos als lage vakbeplanting als die geen geweldige geur heeft. Rozen zijn voor de buitendienst alleen maar lastig, omdat er van alles in dit soort begroeiing blijft hangen, dus dan moet de roos wel echte meerwaarde hebben. Geur heeft dat. En een bloeiende Liquidambar ruik je al van tientallen meters verderop. Dat is het mooiste kenmerk aan deze boom! De bloempjes, die vaak in de catalogi beschreven worden, zijn echter zo klein dat je ze amper kunt zien. De burger ziet ze dan ook nauwelijks. En dat is juist wat telt voor mij als boombeheerder: dat de burger zoveel mogelijk kan zien en ruiken aan het groen om zich heen."

Groeiplaatsinrichting

Maar Tijdgat houdt zich niet alleen bezig met sortimentskwaliteit. Sinds een paar jaar staat de gemeente Wijdmeren ook bekend om de steevaste toepassing van 'een parkeervak voor een

boom': "Als het even kan, proberen we nieuwe boomsoorten eerst een paar jaar uit in een proefvak. Het is ontzettend belangrijk om de kwaliteit te testen boven het tellen van de *pecunia*, daarmee moet je de afdeling inkoop overtuigen. Ik wil dan ook aanraden: boombeheerders, sla de inkopers van je af, want zij kijken alleen maar naar wat een boom kost of oplevert in het eerste jaar. Overtuig hen duidelijk met het verhaal dat een boom zich over 80 jaar inclusief onderhoudskosten kapitaliseert en dat bomen geen potloden zijn: omdat ze leven, moet je verder zoeken om goede kwaliteit te vinden. Let vervolgens bij aanplant erop dat je de boom in de juiste bodem en in een geschikte onder-/bovengrondse ruimte je ze zet. Wij kiezen tegenwoordig bijna standaard voor 'een parkeervak voor een boom'. Hierdoor slinkt ons bomenbestand: we halen meer bomen weg dan we terugplanten. Want op plaatsen waar bomen eigenlijk niet kunnen groeien, zetten we niets terug. Dat is soms moeilijk te begrijpen voor de burger, maar die realiseert zich niet dat er door de jaren heen kabel-, telefoon-, gas-, water-, electriciteits en dubbele rioolleidingen in de grond zijn bijgekomen die er 80 jaar geleden niet waren en allemaal aan onderhoud onderhevig zijn waardoor regelmatig de grond open moet. We zetten bomen dus niet meer zomaar in het trottoir of in de berm, maar reserveren een heel plantvak voor ze. Als er toch kabels en leidingen door het plantgat moeten, dan verzamelen we die in een kabelgoot zodat onderhoudsdiensten er gemakkelijk bij kunt zonder de hele grond overhoop te halen. In het 'parkeervak voor bomen', dat bovengronds 2 bij 5 meter groot is, zo'n 15 -20 m3 is en zo'n 40 tot 80 centimeter diep is tot aan de grondwaterstand. Wortels laten we niet toe onder voetpaden door onder het straatzandcunet eerst antiworteldoek te leggen. De inhoud van het vak verrijken we in twee lagen de bodem: de onderste 20-30 cm-laag is een mix van de natuurlijke ondergrond met geschikte rijke bomengrond om de grenslaag naar de ondergrond te doorbreken. Daar bovenop komt een 30-50 cm-laag van goede bomengrond. Bomenzand gebruiken we eigenlijk niet, dat is alleen geschikt voor auto's, maar niet voor levende bomen. In het plantvak plaatsen we een gevarieerd laag sierheestersortiment, zodat de grond biologisch blijft leven en een voedselkringloop heeft."

Exoten: ja

Tijdgat probeert graag uit op sortimentsgebied. Toch is hij naar eigen zeggen geen pionier. "Ik

Ik heb de behoefte om me nuttig te maken voor de burger

ben slechts een volgeling van diverse grote tuinarchitecten en bomenliefhebbers zoals de Zocher's, Springer of Copijn's. Ga maar eens kijken op landgoed Haarzuilens of op de Nieuwe Ooster begraafplaats in Amsterdam bij Johan Mullenders. In die ontwerpen vindt je tientallen oude bijzondere bomen als bitternoten, zwepenbomen en Amur kurkbomen terug. Het is jammer dat ik bepaalde boomsoorten niet terugzie bij de laanboomkwekerijen. Ik heb het over aardbeienbomen, die al 10 tot 30 jaar veel voorkomen in particuliere tuinen. Waarom niet in de openbare ruimte? Of de zes, zeven voor West-Europa geschikte Eucalyptusbomen, waarom planten we die niet aan? Nu moet ik dit soort bomen, die het overigens prima doen in particuliere tuinen in onze gemeente, bestellen bij particuliere kwekers via postorderbedrijven. Misschien gaat dat nog komen. Immers, kwekers hebben ook de vraag naar bijvoorbeeld de Magnolia en Fladderiep als laanboom opgepakt de afgelopen paar jaar." Is de boombeheerder een voorstander van exoten? "Het slepen van planten en bomen gebeurt al sinds mensenheugenis. Planten en dieren konden na de ijstijden moeilijk terug naar West-Europa komen over de verschillende ontstane berggruggen. Maar alle granen, aardappelen, tomaten, maïs en verschillende diersoorten, zoals de fazanten en konijnen, lieten we wel weer meenemen door onze voorouders, terwijl we planten niet zouden mogen gebruiken in het stedelijk openbaar groen? Onzin. Ik zeg dan ook 'ja' tegen exoten. Wij hebben hier Amberbomen, Amerikaanse en Aziatische eiken, Amerikaanse essensoorten, Metasequoia's, Taxodiums, Amur kurkbomen, Magnolia's en Sierkersen. Hier in een beschutte, zonnige tuinkant van een bejaardentehuis heb ik tien verschillende soorten en cultivars Magnolia neergezet. Ze verschillen in bloeitijd en bloemgeur. Ik vind dat die mensen elke dag weer van een andere boom mogen genieten. En waarom moet ik tien dezelfde bomen neerzetten?"